

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
de heer drs. H. Zijlstra
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

datum: 07 december 2010
ons kenmerk: rc-2010.06062/2

onderwerp: reactie op beleidsbrief

Geachte heer Zijlstra,

In de cultuursector is grote onrust ontstaan over de bezuinigingsplannen van het kabinet. Nog niet eerder werd zo'n forse ingreep gedaan en nog niet eerder kwamen zoveel mensen en instellingen op de been om daartegen te protesteren. De noodzaak om de financiën van het Rijk op orde te brengen wordt breed erkend, maar de voornemens van het kabinet treffen de cultuur in Nederland onevenredig hard. Wat in de afgelopen decennia is opgebouwd - ons erfgoed voor morgen - dreigt in hoog tempo door deze exorbitante bezuiniging te worden afgebroken. Hiermee is sprake van een breuk in de voortgaande lijn van de rijksondersteuning voor kunst en cultuur. Dat is meer dan spijtig zeker nu uw beleidsbrief van 6 december 2010 aanknopingspunten bevat voor het continueren van enkele belangrijke beleidsontwikkelingen. Zo zijn subsidiecriteria gericht op publiek en ondernemerschap, een kwalitatief hoogwaardig aanbod in het hele land en participatie en educatie in lijn met eerder beleid. Er is ook continuïteit in het beleid, gericht op talentontwikkeling en onderzoek. En dat is niet onlogisch: veel bezoekers, ruime kansen voor vorming op jonge leeftijd, goed cultuuronderwijs, bereikbaarheid van de voorzieningen zijn pijlers die het cultuurbeleid door de jaren heen schragen. Het is de vraag of dit beleid met deze bezuiniging kan worden verwezenlijkt.

De Nederlandse culturele infrastructuur is een dynamisch, fijnmazig geheel van activiteiten, functies, instellingen en voorzieningen, commercieel, niet-commercieel, publiek, privé, groot- en kleinschalig, van amateur tot internationaal topniveau, verbonden in een keten waarin elke schakel van belang is. Nederlandse kunst en cultuur zijn internationaal prominent aanwezig en versterken de positie van ons land. Met die infrastructuur moet uiterst zorgvuldig worden omgegaan.

Binnenkort verwacht de Raad uw adviesaanvraag voor de subsidieperiode 2013 – 2016. Uit uw beleidsbrief blijkt dat 2013 een overgangsjaar is waarin een tijdelijk subsidieregime geldt. De Raad vraagt in dit verband aandacht voor de instellingen die over een langere periode moeten plannen en programmeren en adviseert dringend het regime zodanig in te richten dat discontinuïteit in het werk van de instellingen wordt voorkomen. De Raad zal in zijn advies een schets geven van een mogelijk nieuw en duurzaam stelsel dat een realistische toekomst biedt voor de Nederlandse cultuur en onderbouwen waar de bezuinigingsgrenzen liggen. Dat wil zeggen, aangeven waar sprake is van mogelijkheden voor grotere effectiviteit en efficiency en waar, op straffe van afbraak van wat er de afgelopen decennia is opgebouwd, niet op kan worden bezuinigd. De Raad zal zijn advies volgend voorjaar uitbrengen. Hij laat zich bijstaan door een commissie waarin externe deskundigen zitting nemen die kennis en ervaring zullen toevoegen van buiten de directe cultuursector. Daarnaast zal de Raad de komende maanden met zoveel mogelijk betrokkenen van gedachten wisselen. Uiteraard bieden de enkele honderden gesprekken van de afgelopen maanden met instellingen in de cultuursector eveneens veel stof om tot een afgewogen advies te komen.

Stapeling

Maatregelen in andere begrotingen en op andere beleidsterreinen beïnvloeden de effecten van de bezuinigingen in de cultuursector en moeten dus in samenhang moeten worden gezien. De afschaffing van de WWIK, de forse korting op het Muziekcentrum van de Omroep, de beperking van de belastingvoordelen bij cultureel investeren en uiteraard de verhoging van de BTW en de abrupte invoering ervan, treffen de cultuursector rechtstreeks, en maken het extra gecompliceerd om tot een goed en samenhangend advies te komen. De korting op de Regionaal Historische Centra verdient ook heroverweging: immers, die raakt het culturele voorzieningenniveau voor erfgoed in de gebieden waarvoor het regeerakkoord nu juist aandacht vraagt. Het is de stapeling en het tempo van deze maatregelen die het effect van de bezuinigingen zullen versterken en het risico met zich mee meebrengen dat keuzes worden gemaakt die tot onherstelbare schade leiden.

Publiek

Een centraal thema is publieksbereik en publieksparticipatie. Het kabinet wil de overheidsbemoedienissen beperken en meer ruimte geven aan de samenleving en het particulier initiatief. “Kunst en cultuur zijn tenslotte ook van en voor de samenleving.”¹ De Raad is ervan overtuigd dat de afgelopen decennia is geïnvesteerd in een groot aantal voorzieningen, juist in het besef dat kunst en cultuur van en voor de samenleving zijn. Bibliotheken,

¹ “Geloven liberalen dan in kwaliteit en deskundigheid los van publieke waardering? Als liberalen hechten we juist zeer aan de markt en aan publiek. We geloven dat burgers heel goed in staat zijn hun eigen keuzes te maken. Maar dat moeten dan hún keuzes zijn en niet die van de subsidiënt of de politicus.

Wij willen de kunst weer terug geven aan waar ze hoort: de maatschappij. Dus moeten we een manier vinden om de huidige vraag-cultuur om te zetten naar een geef-cultuur. “ Aldus VVD-fractievoorzitter Mark Rutte in zijn bijdrage tijdens de Derde Boekmanlezing in Amsterdam op vrijdag 5 juni 2009.

amateurkunst, cultuureducatie, de cultuurkaart, spreiding, subsidies op toegangsprijzen en kunstaankopen zijn voorbeelden van doelgericht beleid om het *merit good* kunst en cultuur voor de samenleving breed toegankelijk te maken en te houden en de individuele burger daadwerkelijk in staat te stellen er kennis van te nemen. Kunst en cultuur zijn in de ogen van de Raad geen gewone *commodity*. Dat betekent dat de wetten van vraag en aanbod niet onverkort kunnen gelden. Ook kunstuitingen van hoge artistieke kwaliteit zonder groot publieksbereik moeten worden gesteund. Bovendien wordt ook het ongesubsidieerde aanbod in veel gevallen door overheidssteun toegankelijk gehouden, bijvoorbeeld door de miljoenen die lokale overheden investeerden in theaters waar ook musicals en cabaret te zien zijn. Dat aanbod zou zonder die specifieke steun aanmerkelijk duurder en daarmee voor velen onbereikbaar zijn. De samenleving is eigenaar van kunst en cultuur, de overheid helpt bij het onderhoud.

Voorzieningenniveau

De bezuinigingsvoornemens raken uiteraard aan de vraag of het voorzieningenniveau omlaag moet, immers € 200 miljoen kan niet worden gevonden louter door maatregelen op het gebied van effectiviteit en efficiency. Een kaasschaaf van die omvang is niet mogelijk zonder onherstelbare schade over de volle breedte: van vernieuwing, experiment, onderzoek, internationale oriëntatie en talentontwikkeling tot een breed, klassiek en ruim aanbod voor een groot publiek, en van het sociale, maatschappelijke en economische rendement van kunst en cultuur tot aan intrinsieke kwaliteit en verbeeldingskracht. Dus zullen moeilijke keuzes onvermijdelijk zijn.

Onder het vorige kabinet heeft de cultuursector zelf normen opgesteld voor het halen van een minimaal aandeel eigen inkomsten in de begroting. Het komt de Raad logisch voor dat die lijn wordt doorgezet, maar de verhoging van de BTW is al een ernstige streep door de rekening. De toegangsprijzen en de prijzen voor kunstaankopen zullen ongetwijfeld aanzienlijk omhoog moeten. Dit betekent dat zwaarder dan voorheen zal moeten worden ingezet op sponsoring en andere inkomstenbronnen. Het tempo waarin belastingmaatregelen als de Geefwet en andere financieringsbronnen worden onderzocht en bevorderd moet drastisch worden versneld.

Ook is het van groot belang dat de eigen inkomstennorm gedifferentieerd wordt benaderd. De Raad heeft in zijn evaluatie van deze beleidsmaatregel betoogd dat omzetmogelijkheden, product-marktcombinaties en prijselasticiteit van onderscheiden producten ook onderscheidend worden gehanteerd. Continuïteit, toegang en spreiding zijn randvoorwaardelijke taken voor de overheid; in combinatie met de stimulansen die particulieren, sponsors en mecenasen doneren, ontstaat een evenwichtige, duurzame financiering van kunst en cultuur.

Andere overheden

Het regeerakkoord spreekt van de wens in de regio een hoogwaardig cultureel aanbod te handhaven. Ook met dat uitgangspunt wordt de lijn uit het verleden voortgezet. Maar evenals de rijksbegroting staan ook de begrotingen van de andere overheden onder druk. Uit recent onderzoek blijkt dat op de gezamenlijke cultuurbudgetten van gemeenten en provincies fors zal worden bezuinigd. Voor de drie overheidslagen van ons land is het moment gekomen nauwer te gaan samenwerken. Uw beleidsbrief spreekt van “kernpunten” die verspreid over het land een hoogwaardig aanbod aan culturele voorzieningen bieden. De Raad stelt voor dat u, ook gelet op het voorstel van de VNG in uw adviesaanvraag, de wens opneemt een onderzoek te starten naar het functioneren van het voorzieningenniveau in centrumgemeenten en –regio’s in en buiten de Randstad in termen van participatie, publieksbereik, verdiencapaciteiten, etcetera. Uit de evaluatiegesprekken die de Raad heeft gevoerd met de convenantpartners is de behoefte aan intensiever overleg duidelijk naar voren gekomen.

Onze brief richt zich op de bezuiniging van € 200 miljoen op de cultuurbegroting in engere zin, maar ook op de omroepbegroting wordt een bedrag van € 200 miljoen gekort. De Raad vreest dat de precaire balans tussen de toegevoegde waarde van de publieke omroep, die programma's maakt die elders niet worden gemaakt, en de eis dat de publieke omroep van en voor iedereen moet zijn, verder onder druk komt te staan.

Conclusie

De aanslag van € 200 miljoen is onevenredig zwaar, er is sprake van een stapeling van maatregelen binnen en buiten de cultuurbegroting en het tempo waarin de budgetten wordt gekort is uitermate hoog. Dat alles dreigt inconsistentie en onzorgvuldigheid in de hand te werken. De Raad maakt de komende maanden een scherpe analyse van de gevolgen van de voornemens van het kabinet. Als daaruit blijkt dat de toekomst van de Nederlandse culturele infrastructuur te veel onder druk komt te staan, zal de Raad laten zien welke consequenties van de bezuinigingen in zijn ogen niet aanvaardbaar zijn.

Met vriendelijke groeten,

Els. H. Swaab
Voorzitter

Kees Weeda
Algemeen secretaris